

ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

У статті охарактеризовані інституційні чинники підвищення конкурентоспроможності сучасних економічних систем. Проаналізовано залежність динаміки рівня конкурентоспроможності економіки України від якості її інституційного середовища. Обґрунтовано рекомендації щодо пріоритетних напрямів інституційних перетворень з метою підвищення глобальної конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки; індекс глобальної конкурентоспроможності; інституційні чинники конкурентоспроможності національної економіки.

Постановка проблеми. Загальновизнано, що інституційні чинники детермінують розвиток господарських систем, породжуючи значні відмінності у їхньому функціонуванні. Зазначений вплив прослідковується в процесі аналізу конкурентоспроможності національних економік, що знайшло яскраве відображення у методиках відповідних рейтингових оцінок. Неefективність сформованої в Україні інституційної системи є основним гальмом її подальшої модернізації. За цих обставин дослідження інституційних чинників підвищення конкурентоспроможності сучасних економічних систем є актуальним як у теоретичному, так і в практичному плані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інституційної складової конкурентоспроможності економіки досліджували такі іноземні вчені, як Т. Еггертсон, Д. Норт, М. Портер, Дж. Стігліц, у працях яких розкрито ключову роль інститутів та інституційного середовища в соціально-економічному розвитку країн світу. Більш прикладний характер мають результати досліджень українських та російських економістів Г. Азоева, Л. Антонюк, В. Базилевича, В. Гейця, Н. Гражевської, М. Делягіна, П. Єщенко, П.С. Зав'ялова, Б. Кваснюка, Т. Носової, Р. Фатхутдінова, А. Філіпенка, Г. Філюк, А. Юданова та інших, у дослідженнях яких проаналізовано проблеми нарощування конкурентоспроможності економіки пострадянських держав.

Невирішені частини загальної проблеми. Разом з тим, загострення конкурентної боротьби національних економік за умов розгортання глобалізаційних процесів, посилення ролі та значення інституційних чинників їхньої конкурентоспроможності, актуалізація проблем виявлення стратегічних пріоритетів підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки в умовах подолання загальносвітової фінансово-економічної кризи потребують подальших наукових досліджень у цій сфері.

Метою статті є аналіз інституційних чинників підвищення конкурентоспроможності сучасних економічних систем з метою обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення глобальної конкурентоспроможності економіки України.

Вклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі конкурентоспроможність розглядається як багаторівнева характеристика поведінки економічного суб'єкта [7, с. 60]. При цьому, сутність самого поняття конкурентоспроможності залишається до кінця не визначеною. На неоднозначності розуміння цього поняття акцентував увагу ще його перший розробник – М. Портер [8]. Сучасні дослідники під конкурентоспроможністю розуміють "потенціал формування конкурентних переваг на основі продукування та абсорбції інновацій та переміщення доміанти розвитку систем управління конкурентоспроможністю в середовищі креативних мереж" [11, с. 16]. Інші вчені розглядають конкурентоспроможність економіки як здатність економічної системи забезпечувати соціально-економічну оптимальність за рахунок певного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів [3, с. 13]. У доповіді про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), це поняття трактується як конфігурація інститутів, політик, і факторів, що визначають рівень продуктивності праці країни [13].

У цілому, слід погодитися з тими дослідниками, які стверджують, що основними проявами конкурентоспроможної національної економіки є її здатність:

- 1) забезпечувати високі темпи економічного зростання і постійне підвищення рівня життя в країні;
- 2) підтримувати попит на вітчизняні товари та послуги на міжнародних ринках;
- 3) досягати високої ефективності використання виробничих ресурсів;
- 4) забезпечувати екологічну безпеку виробленої продукції [4, с. 531].

Таким чином, конкурентоспроможність національної економіки виявляється у її спроможності забезпечувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх потрясінь, підтримувати високий рівень добробуту й динамічного розвитку шляхом ефективного виробництва товарів і послуг за умов гарантування екологічної безпеки їх використання та споживання.

У контексті проблеми, що досліджується, важливо взяти до уваги, що на початку 1980-х рр. базовим концептами теорії конкурентоспроможності були макроекономічна стабільність, лібералізація та приватизація. Однак, починаючи з кінця 1990-х рр. основна увага дослідників акцентується на удосконаленні інвестиційного клімату та створенні відповідного бізнес-середовища [10]. При цьому вчені звертають увагу на те, що "функціонування національної економіки залежить від рівня інституційної конкурентоспроможності, під якою розуміється можливість досягнення соціально-економічного успіху в результаті роботи політичних, правових, економічних, технологічних і культурних інститутів" [7, с. 61]. Відтак успішний соціально-економічний розвиток визначається інституційними можливостями створення стимулів економічного зростання та використання отриманих від нього вигод усіма верствами населення.

Особлива роль у цих процесах відводиться державі, яка трактується як "зовнішній" упорядковувачий та гармонізуючий чинник глобальних та локальних соціально-економічних перетворень [2, с. 116]. У свою чергу, розвиток держави характеризується інституційними можливостями стимулювання економічного зростання та використання його вигод усіма членами суспільства. Таким чином, інституційна конкурентоспроможність залежить від відповідності та взаємодоповнення інституцій, а також від реалізації переваг однієї інституційної форми в порівнянні з іншою. Саме взаємозв'язок і взаємозалежність інституційної конкурентоспроможності та ступеня розвитку інституційної системи визначає та стимулює її розвиток [7, с. 61].

У зв'язку з цим зауважимо, що сучасні дослідники виокремлюють дві основні моделі розвитку ринкової економіки, а саме: ліберальну та корпоративну економіку, що характеризуються різними інституційними можливостями. Так, у ліберальній економіці інститути, що регулюють ринок праці, є слабкими. Фінансова система функціонує на основі орієнтації на короткострокові інвестиційні перспективи розвитку за високого рівня ризику. В межах цієї моделі фірми зацікавлені в скороченні витрат на робочу силу, переміщенні капіталу в прибутковіші галузі, інвестуванні у високорентабельні проекти. Водночас у межах корпоративістської моделі функціонують інсти-

тути об'єднаної системи виробничих відносин, які в масштабах фірм координують переговори про заробітну плату, програми перепідготовки робітників тощо. При цьому фінансова система орієнтується на довгострокові інвестиційні перспективи розвитку [7, с. 62].

Специфіка впливу інституційних чинників на розвиток економічних систем проявляється також у тому, що їхня конкурентоспроможність залежить від взаємодоповнюваності інститутів, причому ідеальною є ситуація їхньої взаємозаміни за відсутності негативних наслідків для функціонування системи в цілому. Йдеться про те, що використання одного інституту може підсилювати "роботу" іншого, збільшуючи в цілому віддачу від використання інституційного середовища. Інакше кажучи, можна говорити про наявність певних інституційних факторів конкурентоспроможності сучасних економічних систем, а саме:

1) адміністративного середовища бізнесу, яке може в цілому сприяти або перешкоджати розвитку підприємництва, що є важливою умовою формування конкурентних ринків. У свою чергу, конкуренція є потужним стимулом підвищення конкурентоспроможності продукції фірм, а значить – і економіки країни в цілому;

2) ефективної системи прав власності на винаходи, відкриття та інші продукти інтелектуальної діяльності, що забезпечує оптимальне поєднання інтересів всіх учасників ринку інтелектуальної продукції, її захист від незаконного відтворення, копіювання, що постає важливим стимулом до інноваційної діяльності;

3) ефективної конкуренції, за якої реалізується фундаментальний принцип ліберальної справедливості при створенні й підтримці з боку держави селективних стимулів для інноваційного підприємництва;

4) відсутності обмежень на трансфер технологій та інтелектуального капіталу між країнами;

5) ефективного розпорядження ресурсами в суспільному секторі економіки, що враховує не тільки короткострокові, але й довгострокові наслідки прийнятих рішень, але й ефективність контролю за їх використанням [4, с. 531–532].

Сукупність означених вище інституційних факторів у їх цілісності дозволяє побудувати модель ідеальної з точки зору конкурентоспроможності економічної системи держави. Але, при цьому слід пам'ятати про дилему, акцентовану одним із засновників сучасного інституціоналізму Д. Нортон [6]. Її суть зводиться до питання: чому неефективні форми еко-

номіки існували тисячоліттями і чому розвиток різних суспільств відбувався не шляхом їхнього зближення, а за траєкторіями, що розходилися? Інакше говорячи, чому конкуренція на економічних і політичних ринках не призводить до послідовного вибраковування поганих "правил гри"?

На думку Д. Норта, відповідь на це питання зводиться до того, що високі трансакційні витрати роблять ці ринки схожими на ринок досконалої конкуренції, що аналізується представниками неокласичної економічної теорії. При цьому, вчений посилається на дію таких трьох факторів: 1) подвійна роль держави; 2) вплив груп зі спеціальними інтересами; 3) залежність еволюції інституцій від раніше обраної траєкторії. Зазначені фактори стабілізують усталену інституціональну структуру незалежно від її ефективності [6, с. 72]. За цих обставин "інституції виявляються далеко не нейтральним фактором: вони "заганяють" суспільство у відповідну траєкторію інституційного та суспільного розвитку, у певне русло, з якого потім важко звернути, тому що період інституційної зміни досить тривалий. Для зміни траєкторії суспільного розвитку потрібна відповідна критична маса, для виникнення якої необхідний значний проміжок часу" [5].

У цьому зв'язку виникає питання про природу, або, точніше, складові тієї "критичної маси", зростання якої детермінує перехід на якісно вищий конкурентний рівень національної економіки. Зазначені складові доцільно розглядати в контексті феномену інституційного середовища – формальних та неформальних правил поведінки та взаємодії суб'єктів економічного та суспільного процесів на мікро- та макрорівні [12, с. 53], спрямованих на створення умов для максимально повного задоволення матеріальних та духовних потреб людини, розширення її можливостей щодо тривалого і здорового життя, отримання належного рівня освіти та заробітної плати, що забезпечують гідне буття. Іншими словами – це фундаментальні політичні, соціальні та юридичні правила, в рамках яких відбуваються процеси відтворення та реалізації людського потенціалу [9, с. 70]. При цьому до неформальних правил поведінки належить, передусім, традиційне ставлення в суспільстві до потреб людини, яке ґрунтується на пануючих у даному соціумі уявленнях про пріоритети і цілі соціально-економічного розвитку та основні його чинники. Формальна сторона інституційного середовища охоплює його законодавче забезпечення, а саме: конституцію, різноманітні кодекси, закони, підзаконні акти, постанови і розпорядження, а також санкції у разі їх невиконання [9, с. 71].

Оцінювання інституційної ефективності національної економіки знайшло відображення у значній кількості міжнародних рейтингів. Важливе місце у їхньому переліку посідають рейтинги за індексом глобалізації (KOF Index of Globalization), індексом легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індексом економічної свободи (Index of Economic Freedom), індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), індексом розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI), індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) тощо.

Так, на основі індексів глобальної конкурентоспроможності, які щорічно з 2004 р. публікуються ВЕФ (World Economic Forum) здійснюється порівняння конкурентоспроможності 148 країн світу за такими 12 складовими: інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації. Для порівняння різних за рівнем розвитку країн індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) обчислюється на основі концепції стадій економічного розвитку, тобто важливість кожної з 12 складових залежить від стадії розвитку економіки окремо взятої країни. [13].

За результатами Звіту ВЕФ про глобальну конкурентоспроможність 2013–2014 рр., в рейтингу лідирує Швейцарія. Ця держава уже упродовж чотирьох періодів досліджень (років) зберігає першу позицію у рейтингу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, підтверджуючи своє домінуюче положення високими показниками за всіма напрямками досліджень (табл. 1). За висновками фахівців ВЕФ, найбільш помітними є сильні сторони Швейцарії, пов'язані з інноваціями та ефективністю ринку праці. Відзначається наявність в державі першокласних наукових та науково-дослідних установ, що поряд з іншими факторами зробило країну лідером у сфері розробок та застосування інновацій. Розвиток суспільного сектору, захист бізнесу, потужний розвиток ринкової інфраструктури та інші чинники є важливими складовими лідерства Швейцарії в рейтингу за ІГК.

Як засвідчує аналіз звітів ВЕФ, трійка лідерів у рейтингу конкурентоспроможності країн світу не змінилася у порівнянні з попереднім роком: Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія продовжують утримувати 1-ше, 2-ге та 3-тє місця.

Таблиця 1

Індекс та субіндекси глобальної конкурентоспроможності країн світу,
2013–2014 рр.*

Країна	Позиція в рейтингу	Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК)	Субіндекси		
			Якість інституцій	Макроекономічне середовище	Економічне зростання
Швейцарія	1	5,67	5,6	6,3	6,2
Сінгапур	2	5,61	6,12	5,61	6,12
Фінляндія	3	5,54	6,13	5,2	5,35
Німеччина	4	5,51	4,67	4,39	5,1
США	5	5,48	5,5	5,32	5,36
Швеція	6	5,48	5,08	4,12	4,87
Гонконг	7	5,47	5,96	5,58	5,17
Нідерланди	8	5,42	5,54	5,29	5,99
Японія	9	5,40	5,84	5,56	5,62
Великобританія	10	5,37	5,55	5,14	5,14
Азербайджан	39	4,51	3,6	5,2	4,48
Польща	42	4,46	3,61	4,47	3,85
Казахстан	50	4,41	4,06	3,6	3,37
Російська Федерація	64	4,20	3,22	4,49	3,56
Україна	84	4,05	4,72	4,07	4
Молдова	89	3,94	4,12	3,19	3,92

Джерело: [13].

Що стосується України, то динаміка рейтингу нашої країни залишається невтішною (рис. 1), адже за останній рік у рейтингу глобальної конкурентоспроможності Україна втратила 11 позицій – опустившись з 73 на 84 місце та отримавши показник ІГК 4.05 бали з 7 можливих. Аналогічну динаміку втрати 11 позицій продемонстрували Уругвай, Єгипет, Гана і Бенін.

Аналіз засвідчує, що падіння рейтингу України у першу чергу пов'язане з показниками, що характеризують вплив інституційних чинників, а саме: бюрократизації економіки, корупції та податкової політики на розвиток бізнесу та залучення інвестицій, довіри до політиків, роботи правоохоронних органів та незалежності судів, захисту матеріальних та інтелектуальних

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №2 (29)

прав власності. Найкращий стан справ в нашій країні з охопленням населення освітою, якістю викладання природничих та математичних наук, рівнем розвитку залізниці та обсягамивнутрішнього ринку.

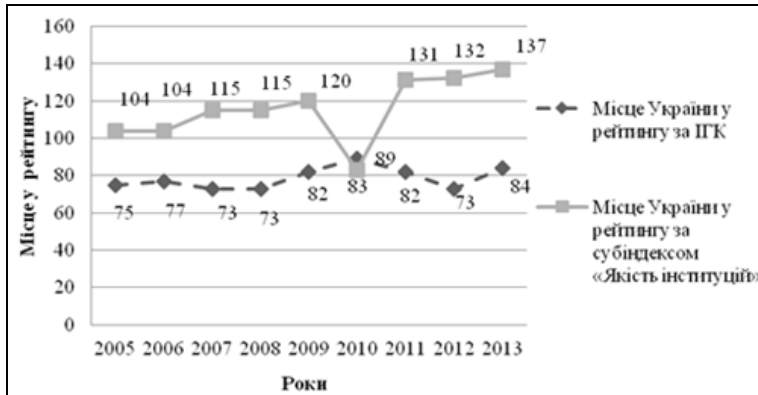

Рис. 1. Динаміка рейтингу України за індексом глобальної конкурентоспроможності СЕФ та субіндексом "якості інституцій", 2000–2013 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [13].

Щодо рейтингу України за ІГК у 2013–2014 рр., то за його базовими субіндексами наша країна посідає такі місця: за субіндексом розвитку макроекономічного середовища – 90 місце, субіндексом економічного розвитку – 65. Водночас за субіндексом інституційного розвитку Україна посідає 132 місце із 148 аналізованих країн. Для порівняння: нижче за Україну у рейтингу за цим субіндексом розташувалися такі держави, як Чад, Бурунді, Ємен, Сьєра-Леоне, Буркіна-Фасо тощо.

Деталізуючи субіндекс "якість інституцій" (137 місце у 2013 р.), можна говорити про суттєве погіршення ефективності корпоративного управління (115 місце), стрімке послаблення захисту інтересів меншоритарних акціонерів та інвесторів (139 місце). За наслідками 2013 р. відзначається також низький рівень реального захисту прав власності (135 місце). Також значно погіршилася ситуація в Україні із забезпеченням незалежності судових органів влади (129 місце), прозорістю політики держорганів (123 місце), ефективністю правової системи у врегулюванні суперечок (138 місце), ефективністю корпоративного управлін-

ня (118 місце) [13]. Таким чином, відсутність гарантій прав власності та механізмів їхнього забезпечення, ненадійність судової системи через відкладання системної адміністративної реформи – все це, а також – низка інших факторів зумовлюють надзвичайно низьку позицію України в ІГК за субіндексом "Якість інституцій".

Разом з тим, прямої залежності індексу ІГК України від субіндексу "Якість інституцій" немає, що може бути пояснено "компенсаторним впливом" інших субіндексів, проте порівняння цих двох величин (загального рейтингу ІГК та субіндексу "Якість інституцій", див.: Рис. 1) дозволяє простежити величезний "розрив" між умовним загальним показником та одним із його складників. На думку сучасних дослідників, причиною критичної ситуації в інституційному забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки є наявність "деструктивного інституційного середовища, що зумовило перехід економіки до своєрідної інституційної пастки" [2], що проявляється у нерозвиненості громадянського суспільства, несистемному та суперечливому законодавстві, пануванні бюрократичної олігархії тощо. Досвід країн, які за рівнем зростання показника конкурентоспроможності в різні часи вийшли на чільні позиції в світі (Сінгапур, Фінляндія, та ж Швейцарія) вказує на те, що саме активізація державної політики щодо покращення інституційного середовища є рушійною силою даного процесу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, стратегічним напрямом підвищення конкурентоспроможності української економіки є покращення її інституційного середовища, а саме: суттєвого зменшення рівня корупції, зменшення обсягів тіньової економіки та покращення правового поля для діяльності українського малого та середнього бізнесу; запровадження ефективних прав власності на винаходи, відкриття та інші продукти інтелектуальної діяльності; підтримання справедливої ринкової конкуренції; створення селективних стимулів для інноваційного підприємництва; максимально можливе усунення обмежень на трансфер технологій та інтелектуального капіталу; формування стимулів і правил ефективного розпорядження ресурсами в суспільному секторі економіки. При цьому основні макроекономічні регулятори (податки, процентні ставки, держзамовлення та ін.) повинні виступати в якості додаткових правил, що підтримують інституційні основи конкурентоспроможності української економіки.

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №2 (29)

Аналіз сукупності названих вище факторів інституційного середовища та їх системного впливу на конкурентоспроможність сучасних економічних систем є актуальною темою подальших наукових досліджень.

Література:

1. *Гражевська Н. І.* Економічні системи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. *Гражевська Н. І.* Конкурентоспроможність національної економіки в контексті сучасної парадигми модернізації / Н. І. Гражевська. – Електронний ресурс / Режим доступу : [http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2011_25/zb25_01.pdf]
3. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, Я. В. Белінська та ін. ; За ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 456 с.
4. *Малкина М. Ю.* Особенности измерения и способы повышения конкурентоспособности российской экономики / М. Ю. Малкина // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Экономические науки. – 2010, – № 3 (2), – С. 529–537.
5. *Маслов А. О.* Інституційна структура та її еволюція у творчості Дагласа Норта / А. О. Маслов. – Електронний ресурс. – Режим доступу : – [<http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1512/1/Maslov.pdf>]
6. *Норт Д.* Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. — К.: Основи, 2000. — 198 с.
7. *Носова Т. Ю.* Проблемы исследования институциональной конкурентоспособности иерархических и сетевых структур / Т. Ю. Носова // Наукові праці ДонНТУ. Серія : економічна. – Випуск 37–2. – С. 60–64.
8. *Портер М.* Международная конкуренция. (Конкурентные преимущества стран). Пер. с англ. / М. Портер. – Под ред. В. Д. Щетинина – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
9. *Пустовіт Р. Ф., Кочума І. Ю.* Пріоритетні напрями вдосконалення інституційного середовища розвитку людського потенціалу в Україні / Р. Ф. Пустовіт, І. Ю. Кочума // Фінансовий простір. – 2013. – № 1. – С. 70–81.
10. *Смаглюк А. А.* Інституційна складова у формуванні конкурентоспроможності економіки України / А. А. Смаглюк. – Електронний ресурс. – Режим доступу : [<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1968>]
11. *Тарнавська Н.* Новітні прояви конкуренції в суспільстві, яке базується на знаннях / Н. Тарнавська // Економіка України. 2008. – № 2. – С. 14–19.
12. *Rao P. K.* The Economics of Transaction Costs : Theory, Method sand Applications / Rao P. K. – Palgrave Macmillan, 2003. – 197 p.

13. The Global Competitiveness Report 2013–2014. – Geneva, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.

References:

1. *Grazevskaya, N. I.* (2008). Ekonomichni systemy hlobalnykh zmin [The economic system of global change]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

2. *Grazevskaya, N. I.* (2011). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky v konteksti suchasnoi paradyhmy modernizatsii [The competitiveness of the national economy in the context of the current paradigm of modernization]. Web: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2011_25/zb25_01.pdf [in Ukrainian].

3. *Zhalilo, Y. A. Bazyliuk, Y. B. Belinska, Y. V. et al.* (2005) Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [The competitiveness of Ukraine's economy in a globalizing]. Zhalilo, Y. A. (Ed.). Kyiv: NISD [in Ukrainian].

4. *Malkina, M. Yu.* (2010). Osobennosti izmereniya i sposoby povyisheniya konkurentosposobnosti rossiyskoy ekonomiki [Features measurement and ways to improve the competitiveness of the Russian economy]. Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo. Ekonomicheskie nauki [Bulletin of University of Nizhny Novgorod Lobachevsky. Economic science (Vols. 3), (pp. 529–537)]. [in Russians].

5. *Maslov, A. O.* (2010). Instytutsiina struktura ta yii evoliutsiia u tvorchosti Dahlasa Norta [Institutional structure and its evolution in the work of Douglas Norta]. Web : – <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1512/1/Maslov.pdf> [in Ukrainian].

6. *North, D.* (2000) Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional change and economic development]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

7. *Nosova, T. Yu.* (2010). Problemyi issledovaniya institutsionalnoy konkurentosposobnosti ierarhicheskikh i setevyih struktur [Problems of institutional research competitiveness hierarchical and network structures] Naukovi pratsi DonNTU. Economic science (Vol. 37–2), (pp. 60–64) [in Russians].

8. *Porter, M.* (1993). Mezhdunarodnaya konkurentsia. (Konkurentnyie preimushchestva stran). Moscow: Mezhdunarodnyie otnosheniya [in Russian].

9. *Pustoviit, R. F., Kochuma, I. Yu.* (2013) Priorytetni napriamy vdoskonalennia instytutsiinoho seredovyshcha rozvytku liudskoho potentsialu v Ukraini [Priorities improving the institutional environment of human development in Ukraine] Finansovyi prostir (Vol. 1), (pp. 70–81).

10. *Smahliuk, A. A.* (2012) Instytutsiina skladova u formuvanni konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy [The institutional component in shaping the competitiveness of Ukraine's economy]. Web : – <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1968> [in Ukrainian].

Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №2 (29)

11. *Tarnavska, N.* (2008) Novitni proiavy konkurentsii v suspilstvi, yake bazuietsia na znanniakh // *Ekonomika Ukrainy* [The latest manifestation of competition in a society that is based on knowledge]. *Ekonomika Ukrainy* (Vol. 2). (pp. 14–19).

12. *Rao, P. K.* (2003) *The Economics of Transaction Costs: Theory, Methods and Applications*. Palgrave Macmillan, 2003.

13. *The Global Competitiveness Report 2013–2014*. – Geneva, 2014 / Web : – <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.

Надійшла до редакції 27.02.14

Демидюк О. А., асп.,
КНУ имени Тараса Шевченка

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

В статье охарактеризованы институциональные факторы повышения конкурентоспособности современных экономических систем. Проанализирована зависимость динамики уровня конкурентоспособности экономики Украины от качества ее институциональной среды. Обоснованы рекомендации, касающиеся приоритетных направлений институциональных преобразований с целью повышения глобальной конкурентоспособности национальной экономики.

Ключевые слова: конкурентоспособность национальной экономики; индекс глобальной конкурентоспособности; институциональные факторы конкурентоспособности национальной экономики.

Demydyuk O., postgraduate student,
Taras Shevchenko Kyiv National University

INSTITUTIONAL FACTORS FOR INCREASING COMPETITIVENESS OF MODERN ECONOMIC SYSTEMS

The paper analyzes the problem of defining the essence of the concept "competitiveness of economies" and suggests the author refined understanding of the concept. Author examined institutional factors of competitiveness of economies. Determined that the formal and informal institutions have a significant impact on the competitiveness of the economy. Using the methodology of the institutional approach shows factors and manifestations of institutional competitiveness. By using the data of empirical research and statistical compilations analyzed the level of competitiveness of the economic system of Ukraine and the ways of its improvement. Argued that the level of competitiveness of Ukraine for the World Economic Forum (Global Competitiveness Index) is extremely low. This necessitates rapid and decisive steps in the direction of the state fighting corruption, reducing the shadow economy, etc.

Keywords: competitiveness of the national economy; Global Competitiveness Index; institutional factors of competitiveness of the national economy.